

Razredni značaj izraelske družbe¹

Izraelska družba, tako kot vse druge razredne družbe, vsebuje konfliktne družbene interese – razredne interese, iz katerih izhaja notranji razredni boj. Vendar pa je izraelska družba kot celota zadnjih petdeset let v neprekinjenem zunanem konfliktu: v konfliktu med sionizmom in arabskim svetom, zlasti Palestinci. Kateri od teh dveh konfliktov je prevladujoč in kateri podrejen? Kakšen je značaj te podrejenosti in kakšna je njena dinamika? To so vprašanja, na katera mora znati odgovoriti vsak, ki se ukvarja z izraelsko družbo in politiko.

Za revolucionarje v Izraelu ta vprašanja niso akademska. Odgovori na njih določajo strategijo revolucionarnega boja. Tisti, ki menijo, da je notranji razredni konflikt prevladujoč, usmerjajo svoje napore v izraelski delavski razred, boju proti kolonizatorskemu, nacionalističnemu in diskriminatornemu značaju sionistične države pa pripisujejo drugoten pomen. S tega stališča je zunanji konflikt izpeljan iz notranjega. Poleg tega s te perspektive notranja dinamika izraelske družbe vodi k revoluciji v Izraelu, ne da bi bila ta nujno odvisna od družbene revolucije v arabskem svetu.

Izkušnje klasičnih kapitalističnih držav so pogosto pokazale, da notranji razredni konflikti in interesi prevladujejo nad zunanjimi. Vendar ta teorija v nekaterih posebnih primerih ne drži. Na primer, v kolonizirani državi pod neposredno oblastjo tuje sile dinamike kolonizirane družbe ni mogoče preprosto izpeljati iz njenih notranjih konfliktov, saj prevladuje konflikt s kolonialno silo. Izrael ni ne klasična kapitalistična država ne klasična kolonija. Njegove gospodarske, druž-

1 Prevedeno po: Haim Haneghi, Moshé Machover in Akiva Orr, »The Class Nature of Israeli Society«, *New Left Review* 65, št. 1 (januar/februar 1971), <https://newleftreview.org/issues/i65/articles/haim-haneghi-moshe-machover-akiva-orr-the-class-nature-of-israeli-society.pdf>. Za dovoljenje za prevod se najlepše zahvaljujemo Robu Lucasu in uredništvu revije *New Left Review*. Zaradi otežene sledljivosti navedkov iz izvirnika v opombah ponekod podajamo le tiste podatke, ki jih je bilo mogoče pridobiti.

bene in politične značilnosti so tako edinstvene, da bo vsak poskus njihove analize z uporabo teorij ali analogij, razvitih za druge družbe, popačen. Analiza mora zato temeljiti na posebnih značilnostih in posebni zgodovini izraelske družbe.

Družba priseljencev

Prva ključna značilnost izraelske družbe je, da je večina prebivalstva bodisi priseljencev bodisi otrok priseljencev. Leta 1968 je odraslo (tj. nad 15 let staro) judovsko prebivalstvo Izraela štelo 1.689.286 ljudi, od katerih je bilo le 24 odstotkov rojenih v Izraelu, le štiri odstotke pa je otrok staršev, rojenih v Izraelu.² Izraelska družba je danes še vedno priseljska skupnost in ima številne lastnosti, ki so za takšne skupnosti značilne. V takšni družbi so sami razredi, kaj šele razredna zavest, šele v nastajanju. Priseljevanje ustvarja izkušnjo in miselnost »začetka novega življenja«. Priseljenec praviloma zamenja svoj poklic, družbeno vlogo in razred. V primeru Izraela večina priseljencev prihaja iz malomeščanskega razreda, bodisi iz urbanih območij v srednji in vzhodni Evropi bodisi iz manjših in večjih mest v arabskem svetu. Novi priseljenec pričakuje spremembo svojega družbenega položaja. Poleg tega vidi, da vsa pomembnejša mesta v novi družbi že zasedajo pretekli priseljenci, kar podkrepi njegovo ambicijo, da se z dolgim in trdim delom povzpne po družbeni lestvici. Priseljenec svojo trenutno družbeno vlogo dojema kot prehodno. To velja tudi za izraelskega delavca. Njegov oče je bil le v redkih primerih delavec in tudi sam živi v upanju, da bo nekoč postal samostojen – ali vsaj, da bo to lahko dosegel njegov sin. Razredna zavest in ponos, ki ju poznata britanski in francoski proletariat, v Izraelu ne obstajata in se mnogim izraelskim delavcem zdita nenavadna. Če angleškega delavca vprašate po poreklu, bo skoraj samodejno odgovoril v razrednih kategorijah (»sem pripadnik delavskega razreda«) in bo svoje odnose z drugimi ljudmi opredeljeval s podobnimi razrednimi pojmi; izraelski delavec pa bo uporabil etnične kategorije in sebe ter druge obravnaval glede na to, ali so »Poljaki«, »orientalci« itd. Večina ljudi v Izraelu svoj družbeni položaj še vedno razume glede na svoje etnično in geografsko poreklo, takšna družbena zavest pa je očitna ovira, ki preprečuje delavskemu razredu, da bi odigral neodvisno, kaj šele revolucionarno vlogo, usmerjeno v popolno preobrazbo družbe.

Noben delavski razred ne more igrati revolucionarne vloge v družbi, medtem ko si večina njegovih članov želi svoj položaj izboljšati individualno, znotraj okvira obstoječe družbe, tako da zapusti vrste svojega razreda. To velja še toliko

2 Statistični letopis izraelske vlade, 1969.

bolj, kadar proletariat samega sebe ne prepozna kot stabilen družbeni razred z lastnimi skupinskimi interesi in lastnim sistemom vrednot, ki je v nasprotju z vrednotami obstoječega družbenega reda. Nagnjenje k popolni preobrazbi družbe v priseljenki skupnosti, ki je pravkar spremenila svoj družbeni in politični položaj in še vedno živi v razmerah visoke družbene mobilnosti, ne vznikne zlahka. To ne pomeni, da izraelski delavski razred v prihodnosti ne more postati revolucionarna sila; pomeni le, da politična dejavnost znotraj tega razreda danes ne more izhajati iz enakih predpostavk in pričakovanj, kot veljajo v klasičnih kapitalističnih državah.

Družba naseljencev

Če bi bila posebnost izraelskega delavskega razreda samo v tem, da je večinoma sestavljen iz priseljencev, bi še vedno lahko domnevali, da bo sčasoma in ob potrpežljivi socialistični propagandi začel igrati samostojno, morda celo revolucionarno vlogo. V takih razmerah se potrpežljivo izobraževalno delo ne bi bistveno razlikovalo od podobnega dela drugod. Vendar izraelska družba ni zgolj družba priseljencev; je tudi družba naseljencev. Ta družba, vključno z njenim delavskim razredom, je nastala skozi proces kolonizacije. Ta proces, ki poteka že osemdeset let, se ne odvija v praznem prostoru, temveč v deželi, ki jo je že poseljevalo drugo ljudstvo. Stalni konflikt med družbo naseljencev in avtohtonimi, izpodrinjenimi palestinskimi Arabci nikoli ni prenehal in je oblikoval samo strukturo izraelske sociologije, politike in ekonomije. Druga generacija izraelskih voditeljev se tega zelo dobro zaveda. V znanem govoru na pogrebu Roya Rutberga, člana kibuca, ki so ga leta 1956 ubili palestinski gverilci, je general Dayan izjavil: »Smo generacija naseljencev in brez jeklene čelade ter topa ne moremo zasaditi drevesa ali postaviti hiše. Ne ustrašimo se sovraštva, ki razvnema stotisoče Arabcev okoli nas. Ne odvrnimo pogleda, da se nam ne zatrese roka. Usoda naše generacije, naša življenjska alternativa je, da smo pripravljeni in oboroženi, močni in neizprosni, da nam meč ne pade iz rok in da nam življenje ne ugasne.«³ Ta jasna ocena je v ostrem nasprotju z uradno sionistično mitologijo o »oživljanju puščave« [making the desert bloom], kar je Dayan sam poudaril v nadaljevanju z besedami, da imajo Palestinci zelo dober razlog za nasprotovanje, saj »pred njihovimi očmi obdelujemo njihova polja«.

Ko je Marx zapisal znamenito trditev, da »ljudstvo, ki zatira drugo ljudstvo, samo ne more biti svobodno«, tega ni mislil zgolj kot moralno obsodbo. Mislil je

3 Moshe Dayan, *Davar*, 2. maj 1956.

tudi to, da v družbi, katere vladarji zatirajo drugo ljudstvo, izkoriščani razred, ki temu zatiranju dejavno ne nasprotuje, neizogibno postane njegov sokrivec. Tudi kadar ta razred od zatiranja neposredno nima nobene koristi, postane dovzeten za iluzijo, da si s svojimi vladarji deli interes pri njegovem ohranjanju. Takšen razred je nagnjen k temu, da sledi svojim vladarjem, namesto da bi izzval njihovo oblast. To pa velja še toliko bolj, ko zatiranje ne poteka v kaki daljni deželi, temveč »doma«, in ko nacionalno zatiranje ter razlašanje tvorita same pogoje nastanka in obstoja zatiralske družbe. Revolucionarne organizacije v judovski skupnosti v Palestini delujejo že od dvajsetih let 20. stoletja in so iz svoje praktične dejavnosti pridobile precej izkušenj; te izkušnje nedvoumno potrjujejo izrek, da »ljudstvo, ki zatira drugo ljudstvo, samo ne more biti svobodno«. V kontekstu izraelske družbe to pomeni, da dokler je v tej družbi sionizem politično in ideološko prevladujoč in predstavlja sprejeti okvir politike, ni nikakršne možnosti, da bi izraelski delavski razred postal revolucionaren razred. Izkušnje zadnjih petdesetih let ne vsebujejo niti enega samega primera mobilizacije izraelskih delavcev na podlagi materialnih ali sindikalnih vprašanj, ki bi izzvala sam izraelski režim; na tak način ni mogoče mobilizirati niti manjšine proletariata. Nasprotno, izraelski delavci skoraj vedno postavljajo svojo nacionalno zvestobo pred razredno. Čeprav se to lahko v prihodnosti spremeni, to še ne pomeni, da nam ni treba analizirati, zakaj je v zadnjih petdesetih letih tako bilo.

Etnična raznolikost

Tretji ključni dejavnik je etnična sestava izraelskega proletariata. Večina najbolj izkoriščanih slojev izraelskega delavskega razreda so priseljenci iz Azije in Afrike.⁴ Na prvi pogled bi se lahko zdelo, da bi podvojitev razrednih delitev z etničnimi lahko zaostрила notranje razredne konflikte v izraelski družbi. Določene težnje v to smer dejansko obstajajo. Vendar je etnični dejavnik v zadnjih dvajsetih letih deloval predvsem v nasprotni smeri. Za to obstaja več razlogov. Prvič, mnogi priseljenci iz Azije in Afrike so si s tem, ko so postali proletarci v moderni kapitalistični družbi, izboljšali življenjski standard. Njihovo nezadovoljstvo ni bilo usmerjeno proti temu, da so v položaju proletarcev, temveč proti temu, da so v položaju »orientalcev«, tj. da jih priseljenci evropskega porekla gledajo zviška in jih včasih celo diskriminirajo. Sionistični vladarji so sprejeli ukrepe, s kate-

4 Velika večina tistih, ki so se priselili pred letom 1948, je bila evropskega porekla; med letoma 1948 in 1951 so bili deleži približno enaki; odtlej pa večina priseljencev prihaja izven Evrope. Do leta 1966 je bila le polovica izraelskega prebivalstva evropskega porekla.

rimi so skušali obe skupini združiti. Toda kljub temu so razlike ostale očitne: sredi šestdesetih let so orientanci predstavljali dve tretjini vseh, ki so opravljali nekvalificirana dela; 38 odstotkov orientancev je živelo v sobi skupaj s tri ali več osebami, medtem ko je bilo med evropskimi priseljenci takih le 7 odstotkov; v knesetu pa je bilo pred letom 1965 le 16 od 120 poslancev orientancev, po tem letu pa le 21. Vendar pa si orientanci takšne družbene razlike razlagajo v etničnih kategorijah: ne rečejo »izkoriščajo in diskriminirajo me, ker sem delavec«, temveč »izkoriščajo in diskriminirajo me, ker sem orientalskega porekla«. Drugič, v sedanjem kontekstu kolonialne izraelske družbe so orientalski delavci skupina, ki je primerljiva z »revnimi belci« v ZDA ali z alžirskimi Francozi, t. i. Pied-Noir. Te skupine zavračajo poistovetenje z Arabci, temnopoltimi in kakršnimikoli domorodci, ki jih naseljenci štejejo za »manjvredne«. Njihov odziv je, da se postavijo na stran najbolj šovinističnih, rasističnih in diskriminatornih elementov v esteblišmentu; večina podpornikov polfašistične stranke Herut so judovski priseljenci iz Azije in Afrike. To morajo imeti v mislih vsi, ki svojo revolucionarno strategijo za izraelsko družbo utemeljujejo na prihodnjem zavezništvu arabskih Palestincev in orientalskih judov, bodisi na podlagi njihovega skupnega izkoriščanega položaja bodisi na podlagi domnevne kulturne sorodnosti, ki naj bi jo imeli zaradi izvora orientalskih Judov iz arabskih držav. To ne pomeni, da so ti sloji izraelskega proletariata »po naravi« reakcionarni; njihov sedanjí reakcionarni značaj je zgolj rezultat vladavine političnega sionizma. Ti sloji bi lahko postali nosilci družbeno-revolucionarnih procesov v izraelski družbi, če bi bil sam sionistični establišment razbit. Vprašljivo pa je, ali bodo prav oni tisti, ki bodo v ospredju gibanja za njegovo razbitje.

Privilegirana družba: pritok kapitala

Izraelska družba ni le družba naseljencev, oblikovana s procesom kolonizacije že poseljene dežele, temveč je tudi družba, ki uživa posebne privilegije. Ima koristi od dotoka materialnih virov iz tujine, ki po količini in kakovosti nimajo primere. Izračunano je bilo, da je Izrael leta 1968 prejel 10 odstotkov vse pomoči, namenjene nerazvitim državam.⁵ *Izrael je edinstven primer na Bližnjem vzhodu: imperializem ga financira, ne da bi ga ekonomsko izkoriščal.* Tako je bilo vedno doslej: imperializem je Izrael uporabljal za svoje politične namene in za to plačeval z gospodarsko podporo. Oscar Gass, ameriški ekonomist, ki je nekoč deloval kot gospodarski svetovalec za izraelsko vlado, je pred kratkim zapisal:

5 *Le Monde*, 2. julij 1969.

Posebnost tega razvojnega procesa [...] je dejavnik dotoka kapitala. [...] V 17 letih (1949–1965) je Izrael prejel 6 milijard dolarjev več uvoženega blaga in storitev, kot jih je izvozil. V 21 letih (1948–1968) je presežek uvoza znašal več kot 7,5 milijarde dolarjev. To pomeni presežek približno 2650 dolarjev na osebo v obdobju 21 let za vsakega prebivalca Izraela (znotraj meja pred junijem 1967), ki je tam živel konec leta 1968. In od teh virov iz tujine [...] je le okoli 30 odstotkov prišlo v Izrael pod pogoji, ki zahtevajo povratni tok dividend, obresti ali kapitala. To je okoliščina brez primere in močno omejuje pomen izraelskega gospodarskega razvoja kot zgleда za druge države.⁶

70 odstotkov tega šest milijardnega primanjkljaja je bilo pokritih z »neto enostranskimi kapitalskimi transferji«, ki niso bili podvrženi pogojem donosa na kapital ali izplačila dividend. Sestavljali so jih donacije, zbrane v organizaciji United Jewish Appeal, reparacije nemške vlade in nepovratna sredstva ameriške vlade. 30 odstotkov je prišlo iz »dolgoročnih kapitalskih transferjev« – izraelskih državnih obveznic, posojil tujih vlad in kapitalističnih naložb. Slednje so v Izraelu deležne davčnih olajšav in zagotovljenih profitov na podlagi Zakona o spodbujanju kapitalskih naložb;⁷ ne glede na to pa je bil ta kvazikapitalistični vir naložb precej v ozadju v primerjavi z unilateralnimi donacijami in dolgoročnimi posojili. V celotnem obdobju od 1949 do 1965 so kapitalski transferji (obe obliki skupaj) prihajali iz naslednjih virov: 60 odstotkov od svetovnega judovstva, 28 odstotkov od nemške vlade in 12 odstotkov od ameriške vlade. Od »enostranskih kapitalskih transferjev« je 51,5 odstotka prišlo od svetovnega judovstva, 41 odstotkov od nemške vlade in 7,4 odstotka od ameriške vlade. Od »dolgoročnih kapitalskih transferjev« je 68,7 odstotka prišlo od svetovnega judovstva, 20,5 odstotka od ameriške vlade in 11 odstotkov iz drugih virov. V obdobju 1949–1965 je neto prihranek izraelskega gospodarstva v povprečju znašal nič, saj se je včasih povečal, včasih znižal za 1 odstotek. Stopnja investicij pa je bila v istem obdobju okoli 20 odstotkov BDP. To ni moglo izvirati iz notranjih virov, saj v izraelskem gospodarstvu ni bilo notranjih prihrankov; prihajalo je v celoti iz tujine v obliki enostranskih in dolgoročnih kapitalskih naložb. Z drugimi besedami, rast izraelskega gospodarstva je temeljila v celoti na dotoku kapitala iz tujine.⁸

6 *Journal of Economic Literature*, december 1969, 1177.

7 Ta zakon je bil sprejet leta 1959.

8 Povzeto po Nadav Halevi in Ruth Klinov-Malula, *The Economic Development of Israel* (New York: Frederick A. Praeger in Bank of Israel, 1968). Kategorija »drugi viri«, vključena pod »dolgoročne kapitalske transferje«, je bila izpuščena iz podatkov tako za dolgoročne kot za enostranske transferje vzete skupaj.

Od leta 1967 se je ta odvisnost od tujega kapitala še povečala. Zaradi spremenjnih razmer na Bližnjem vzhodu so se vojaški izdatki zvišali. Glede na številke izraelskega finančnega ministrstva so bili januarja 1970 vojaški izdatki za leto 1970 ocenjeni na 24 odstotkov BDP, kar je bilo dvakrat več kot ameriški delež leta 1966, trikrat več kot britanski in štirikrat več kot francoski.⁹ To je dodatno obremenilo tako notranje vire investicijskega denarja kot tudi plačilno bilanco, zato je bilo treba primanjkljaj pokriti s sorazmernim povečanjem dotoka kapitala. V letih 1967–1968 so bile v Izraelu sklicane tri »konference milijonarjev«, na katere so povabili tuje kapitaliste, da bi sodelovali pri povečevanju dotoka kapitala ter pri industrijskih in kmetijskih projektih. Septembra 1970 se je izraelski finančni minister Pinhas Sapis vrnil s tritedenske turneje zbiranja denarja v ZDA in povzel takratne razmere:

Za cilj smo si zastavili, da v prihodnjem letu od svetovnega judovstva zberemo 1000 milijonov dolarjev, in sicer s pomočjo fonda United Jewish Appeal ter kampanje Israel Development Bonds, ki jo sponzorira Judovska agencija. Ta vsota je za 400 milijonov dolarjev višja od tiste, zbrane v rekordnem letu 1967. [...] Med nedavnim obiskom ameriške finančne raziskovalne skupine v Izraelu smo jim pojasnili, da bomo, če uspemo zbrati vse, kar pričakujemo od United Jewish Appeal in kampanje Israel Development Bonds, še vedno za milijone dolarjev pod našimi potrebami. Ko smo povzeli naše potrebe po orožju, smo obvestili ZDA, da bomo potrebovali 400–500 milijonov dolarjev letno.¹⁰

Iz tega je razvidno, da se je odvisnost Izraela od ZDA po vojni leta 1967 bistveno spremenila. Zbiranje sredstev med Judi po vsem svetu (z izkoriščanjem čustev in strahov) ne zadostuje več za kritje močno povečane vojaške porabe. Povprečje okoli 500 milijonov dolarjev, zbranih z donacijami, je treba zdaj podvojiti, poleg tega pa je izraelska vlada zaprosila ZDA, naj neposredno prispevajo še dodatnih 500 milijonov. Jasno je, da je pripravljenost ameriške vlade za nakazovanje teh vsot osnovana na tem, kaj prejme v zameno. V primeru Izraela pa to ni ekonomski dobiček.¹¹

9 Profesor D. Patienkin, *Ma'ariv*, 30. januar 1970.

10 *Yeliot Aharanot*, 30. september 1970. Od skupno 1034 milijonov dolarjev ameriške vojaške pomoči tujim državam (z izjemo Vietnama) v letu 1970 je Izrael prejel 500 milijonov dolarjev.

11 Začetek decembra 1970 je Sapis predstavil proračun za obdobje 1970–1971; 40 odstot-

Tudi britanski kapital je razvijal tesne vezi z Izraelom.¹² Dvajset odstotkov izraelskega uvoza prihaja iz Britanije, trgovina pa se je po junijski vojni skoraj podvojila. Podjetje British Leyland sodeluje s Histadrutom (ki ima 34-odstotni delež) pri proizvodnji avtobusov ter z zasebnim izraelskim kapitalom pri proizvodnji avtomobilov in terencev. Podjetje Marks and Spencer od Izraela letno odkupi za 2 do 3 milijone funtov blaga, od tega tretjino predstavljajo tekstilni izdelki, preostalo pa pomaranče, zelenjava in sadni sokovi. Pomembno vlogo imajo tudi britanski finančni interesi pod vodstvom Sira Isaaca Wolfsona in Charlesa Clora. Wolfson je predsednik Great Universal Stores v Britaniji, ki ima 30-odstotni delež v GUS Industries (Izrael). Wolfson in Clore sodelujeta z največjo izraelsko domačo kapitalistično skupino, brati Mayer, pri nepremičninskih poslih v Izraelu in Afriki in sta zgradila edini nebotačnik v državi, stolpnico Shalom v Tel Avivu. Wolfson ima prav tako v lasti 30 odstotkov verige bencinskih črpalk Paz, ki jo je družba Shell zaradi pritiska Arabcev prodala leta 1959. Poleg tega je Wolfson eden izmed podpornikov Israel Corporation, podjetja v vrednosti 30 milijonov dolarjev z minimalno naložbo 100.000 dolarjev, ki je bilo ustanovljeno po junijski vojni za financiranje industrijskega razvoja v Izraelu.

Povečana udeležba tujega kapitala v Izraelu je privedla do določenih sprememb v samem gospodarstvu, ki jih je neposredno spodbudil tudi povečan pritisk zaradi stopnje vojaških izdatkov. Oblast je gospodarstvo preoblikovala v bolj »učinkovito« po ameriških kapitalističnih merilih: reformirala je davke, »liberalizirala« pogoje za naložbe, vojaške generale pa poslala na ameriške poslovne šole in nato postavila na čelo industrijskih podjetij. V obdobju 1968–1969 je uvedla obvezno zamrznitev plač, nekatera javna podjetja pa je celo prodala zasebnemu kapitalu – denimo 26-odstotni državni delež v rafineriji nafte v Haifi.

Ta dotok virov iz tujine ne vključuje premoženja, ki si ga je sionistični esteblišment v Izraelu prilastil od palestinskih beguncev kot »zapljenjeno premoženje«. To obsega tako obdelovalna kot neobdelovalna zemljišča. Zgolj 10 odstotkov zemljišč, ki so jih sionistične institucije imele v lasti na ozemlju Izraela pred letom 1967, je bilo kupljenih pred letom 1948. Sem spadajo tudi številne hiše in cela zapuščena mesta, kot so Jaffa, Lydda in Ramleh, kjer je bilo po vojni leta 1948 zaseženega veliko premoženja.

kov je bilo namenjenih vojaškim potrebam. To je vključevalo nakup orožja (deloma pokrit s 500 milijoni dolarjev, ki jih je obljubil Nixon), razvoj orožarske industrije in vojaške raziskave ter redne stroške delovanja nacionalne varnosti.

12 Gl. »Why This Nation Does Buy British«, *The Times*, 28. marec 1969.

Porazdelitev tujih sredstev

Ogromen pritok kapitala ni prišel v roke maloštevilne izraelske buržoazije, temveč v roke države, sionističnega esteblišmenta,¹³ ki pa je bil vse od dvajsetih let 20. stoletja pod nadzorom birokracij laburističnih strank. To je določilo način uporabe vsega pritekaajočega kapitala ter osvojenega bogastva. Sredstva, zbrana v tujini, se stekajo prek Judovske agencije, ki skupaj s Histadrutom in vlado tvori trikotnik vladajočih institucij. V Judovski agenciji so zastopane vse sionistične stranke, od Mapama do Heruta. Agencija financira dele izraelskega gospodarstva, zlasti nedobičkonosne dele kmetijstva, kot so kibuci, prav tako pa razdeljuje sredstva sionističnim strankam in jim s tem omogoča, da izdajajo svoje časopise in vodijo gospodarske dejavnosti. Sredstva se delijo glede na število glasov, ki so jih stranke prejele na prejšnjih volitvah, ta sistem subvencij pa omogoča sionističnim strankam, da preživijo še dolgo potem, ko so družbene sile, ki so jih ustvarile, že izginile.¹⁴

Zgodovinsko gledano je bil namen tega sistema krepitev procesa kolonizacije v skladu z idejami sionističnih laburističnih strank ter utrjevanje nadzora, ki ga je nad izraelsko družbo imela sama birokracija. V tem se je izkazal za uspešnega, saj laburistični birokraciji ni organizacijsko in gospodarsko popolnoma podrejen le izraelski delavski razred, temveč tudi izraelska buržoazija. Birokracija je v preteklosti oblikovala večino institucij, vrednot in praks izraelske družbe brez kakršnegakoli uspešnega nasprotovanja znotraj države. Omejevala sta jo le zunanja pritiska imperializma in odpora Arabcev. Večina tega ogromnega pritoka virov je šla v projekte priseljevanja ter v stanovanjsko gradnjo in zaposlovanje, potrebna za obvladovanje vala priseljencev, ki je judovsko prebivalstvo z 0,6 milijona leta 1948 povečal na 2,4 milijona leta 1968.

Ta proces je spremljalo razmeroma malo osebne, a precej več politične in družbene korupcije. Dotok virov je odločilno vplival na dinamiko izraelske družbe, saj je bil izraelski delavski razred te transfuzije kapitala neposredno in posredno deležen. Izrael ni država, kjer bi tuja pomoč tekla izključno v zasebne žepe; je država, kjer ta pomoč subvencionira celotno družbo. Judovski delavec v Izraelu svoj delež ne prejme v gotovini, temveč v obliki novih in razmeroma poceni stanovanj, ki jih ne bi bilo mogoče zgraditi z lokalno zbranim kapitalom, v ob-

13 Izraz »sionistični esteblišment« se v Izraelu običajno uporablja za označevanje vladajoče skupine, ki je prisotna v prepletenem sklopu sionističnih institucij.

14 Januarja 1970 je v Izraelu izhajalo deset hebrejskih dnevnikov, od katerih je bilo sedem subvencioniranih strankarskih časopisov; med njimi laburistična časopisa *Davar* in *Lamerhav* ter MAPAM-ov časopis *al-Hamishmar*. Trije časopisi so bili zasebni: *Ma'ariv* in *Yediot Aharonot* – oba večernika z ekspanzionistično usmeritvijo – ter *Ha'aretz*, liberalnejši jutranjik, ki ga je vodil Gershon Shoken. V Izraelu deluje vojaška cenzura.

liki industrijske zaposlenosti, ki brez zunanjih subvencij ne bi mogla nastati ali se ohraniti, in v obliki splošnega življenjskega standarda, ki ne ustreza dejanski produkciji te družbe. Enako seveda velja za profite izraelske buržoazije, katere gospodarsko dejavnost in ustvarjanje profita usmerja birokracija z subvencijami, uvoznimi dovoljenji in davčnimi olajšavami. Tako se boj med izraelskim delavskim razredom in njegovimi delodajalci – tako birokrati kot kapitalisti – ne vodi le za presežno vrednost, ki jo proizvede delavec, ampak tudi za delež, ki ga posamezna skupina prejme iz tega zunanjega vira subvencij.

Izrael in imperializem

Kakšne politične okoliščine so omogočile, da je Izrael prejemal zunanjo pomoč v takšnih količinah in pod tako neprimerljivimi pogoji? Na to vprašanje je že leta 1951 odgovoril urednik dnevnika *Ha'aretz*: »Izraelu je bila dodeljena vloga, ki ni nič kaj drugačna od vloge čuvaja. Ni se treba bati, da bi vodil agresivno politiko do arabskih držav, če bi to nasprotovalo interesom ZDA in Britanije. Če pa bi Zahod iz takšnih ali drugačnih razlogov raje zamižal na eno oko, bi se lahko zanesel, da bo Izrael strogo kaznoval tiste sosede, ki so s svojo nesramnostjo do Zahoda presegli meje dopustnega.«¹⁵ Ta ocena vloge Izraela na Bližnjem vzhodu je bila že večkrat potrjena, zato je jasno, da izraelske zunanje in vojaške politike ni mogoče razlagati zgolj na podlagi dinamike notranjih družbenih konfliktov. Celotno izraelsko gospodarstvo temelji na posebni politični in vojaški vlogi, ki jo sionizem in družba naseljencev igrata v okviru Bližnjega vzhoda kot celote. Če Izrael obravnavamo ločeno od preostalega Bližnjega vzhoda, ni mogoče razložiti dejstva, da 70 odstotkov pritoka kapitala ni namenjenega gospodarskemu dobičku in ni podvrženega merilom dobičkonosnosti. Problem pa je takoj razrešen, če Izrael razumemo kot sestavni del Bližnjega vzhoda. Dejstvo, da znaten del tega denarja prihaja iz donacij, ki jih sionisti zbirajo med Judi po vsem svetu, ne spremeni tega, da gre za subvencijo imperializma. Bistveno je prav to, da je ameriško finančno ministrstvo pripravljeno obravnavati ta sredstva, ki so zbrana v ZDA in namenjena v drugo državo, kot »dobrodelne prispevke«, upravičene do davčnih olajšav. Te donacije so odvisne od dobre volje ameriškega finančnega ministrstva in povsem razumno je domnevati, da dobra volja ne bi vztrajala, če bi Izrael vodil načelno antiimperialistično politiko.

15 Gershom Shoken, »The Prostitute of the Sea Ports and Ourselves: Meditations on the Eve of Newyear«, *Ha'aretz*, 30. september 1951.

To pomeni, da čeprav v izraelski družbi razredni konflikti obstajajo, so zavrti s tem, da je celotna družba subvencionirana od zunaj. Ta privilegirani položaj je neposredno povezan z vlogo Izraela v regiji in dokler ta vloga vztraja, je malo možnosti, da bi notranji družbeni konflikti dobili revolucionarni značaj. Po drugi strani pa bi to situacijo spremenil revolucionarni preboj v arabskem svetu. Z aktivacijo ljudskih množic po vsem arabskem svetu bi se lahko spremenilo ravnotežje moči, kar bi Izraelovo tradicionalno politično-vojaško vlogo naredilo odvečno in s tem zmanjšalo njegovo koristnost za imperializem. Sprva bi se Izrael verjetno uporabilo za poskus zatrtja takšnega revolucionarnega preboja; toda ko bi ta poskus spodletel, bi se Izraelova politično-vojaška vloga v odnosu do arabskega sveta končala. Ko bi se ta vloga in z njo povezani privilegiji enkrat iztekli, bi bil sionistični režim, ki je od teh privilegijev odvisen, izpostavljen množičnemu izzivu iz same notranjosti Izraela.

To ne pomeni, da revolucionarjem znotraj Izraela ne preostane drugega, kot da čakajo križemrok na pojav objektivnih zunanjih pogojev, na katere nimajo vpliva. Pomeni le, da morajo svoje delovanje graditi na strategiji, ki upošteva posebnosti izraelske družbe, in ne na taki, ki ponavlja posplošitve analiz klasičnega kapitalizma. Glavna naloga revolucionarjev, ki sprejemajo to oceno, je svoje delo usmeriti k tistim slojem izraelskega prebivalstva, ki jih politične posledice sionizma neposredno prizadenejo in ki morajo zanje plačevati. Med te sodita izraelska mladina, ki je pozvana, da vodi »večno vojno, ki jo nalaga usoda«, ter palestinski Arabci, ki živijo pod izraelsko oblastjo.¹⁶ Ta sloja povezuje protisionistična težnja, zaradi katere sta potencialna zaveznika v revolucionarnem boju znotraj Izraela in v revolucionarnem boju po celotnem Bližnjem vzhodu. Kdorkoli podrobno spremlja revolucionarne boje v arabskem svetu, se začne zavedati dialektičnega razmerja med bojem proti sionizmu znotraj Izraela in bojem za družbeno revolucijo v arabskem svetu. Takšna strategija ne pomeni, da bi bilo treba zanemariti dejavnost znotraj izraelskega delavskega razreda; pomeni le, da mora biti tudi ta dejavnost podrejena splošni strategiji boja proti sionizmu.

Vloga Izraela v Afriki in Aziji

Primarna povezava Izraela z imperializmom je njegova vloga čuvaja na Bližnjem vzhodu, za kar je tudi financiran in privilegiran. Obstaja pa tudi sekundarna povezava: služiti kot kanal, skozi katerega se v neokolonialne države v

16 Opozicijsko gibanje v Izraelu, zlasti med srednješolci, je obravnaval članek Akive Orra, »Israel: Opposition Grows«, *Black Dwarf*, 12. junij 1970.

Aziji in Afriki usmerjata denar in ideologija. Izraelu je seveda v lastnem interesu graditi gospodarske in politične vezi z nearabskimi afroazijskimi državami ter tam krepiti proizraelski vpliv; hkrati pa je za ameriški imperializem pogosto ugodneje usmerjati svojo pomoč skozi »tretjo državo«, kot da bi se izpostavil z neposrednim organiziranjem pomoči. Ta projekt se izvaja na tri načine: (1) visoko usposobljeni izraelski »strokovnjaki« so na voljo afriškim državam, pogosto na strateško pomembnih položajih, (2) različne kategorije afriških kadrov, vključno s študenti, javnimi uslužbenci, sindikalnimi voditelji in vojaškimi kadri so deležne specializiranega – hitrega in učinkovitega – usposabljanja v samem Izraelu in (3) izraelski poslovneži in vlada vzpostavljajo skupne gospodarske projekte z afriškimi državami in zasebnimi podjetji.¹⁷

Od petdesetih let dalje izraelski program pomoči Afriki stalno raste, pri čemer služi tako posebnim interesom Izraela kot širšim interesom svetovnega imperIALIZMA. Za izvajanje te politike so bili mobilizirani različni deli izraelske države, med njimi sindikalna organizacija Histadrut in vojska Cahal. Poseben značaj Histadruta, ki je obenem delodajalec in domači sindikat, omogoča prodiranje Izraela v tretji svet, kjer pogosto naletimo na vladno strukturo z eno stranko in enim sindikatom. To prodiranje poteka v službi izraelskih interesov in za krepitev zaveznitva interesov med Izraelom in imperializmom. »Možno je, da bo izraelski model služil kot 'tretja gospodarska sila'. Izrael je alternativa, ki se od zahodnega modela razlikuje, a je zagotovo bolj prilagojen interesom svobodnega sveta kot komunistični model,« je leta 1959 zapisal ameriški časopis *Foreign Affairs*. Avtor članka Arnold Rivkin je bil direktor »Projekta za raziskovanje Afrike« pri Centru za mednarodne študije, ki ga je CIA organizirala na Tehnološkem inštitutu Massachusettsa (MIT). Pozneje je Rivkin v knjigi, izdani leta 1961, natančneje opredelil vlogo Izraela pri prodiranju Zahoda v Afriko: »Izraelova vloga tretje sile bi lahko bila okrepljena tudi z domiselno uporabo tehnike 'tretje države'. Država svobodnega sveta, ki bi želela povečati svoj tok pomoči Afriki, bi ga morda lahko deloma usmerila prek Izraela zaradi Izraelovih posebnih kvalifikacij in dokazane sprejemljivosti pri številnih afriških narodih.«¹⁸

O tem vidiku dejavnosti Histadruta je v Izraelu malo znanega, sama organizacija pa raje oglašuje svoj Afroazijski inštitut. Vodja političnega oddelka Histadruta (Histadrutov »zunanj minister«, ki tesno sodeluje s prvim ministrom) je dejavnosti Afroazijskega inštituta nedavno povzel takole:

17 »Israel: Imperialist Mission in Africa«, *Tricontinental*, 15.

18 Arnold Rivkin, *Africa and the West* (New York: Praeger, 1961).

Inštitut, ki ga je Histadrut ustanovil leta 1960 [...], je pomemben vezni člen v njegovem mednarodnem delovanju, zlasti v nerazvitih državah Afrike in Azije. Toda njegove dejavnosti in njegov ugled po svetu prispevajo tudi k utrjevanju povezav Histadruta z drugimi državami in organizacijami. Do zdaj je inštitut usposobil 1848 delegatov iz sindikatov in zadrug, iz inštitutov za nadaljnje izobraževanje, pa tudi visoke uradnike iz 85 afriških, azijskih in latinskoameriških držav. [...] Inštitut je bil pozvan, naj organizira seminarje v različnih afriških in azijskih državah. [...] Pobudo za te seminarje so dali nekdanji študenti inštituta, ki zdaj zasedajo visoke položaje v svojih državah in organizacijah. Doslej je inštitut organiziral takšne seminarje v naslednjih državah: Nigeriji (dvakrat), Dahomeju, Togu, Slonokoščeni obali, Liberiji, Singapurju, Koreji (dvakrat), Cejlonu, Indiji in Nepal. V teh dejavnostih je sodelovalo okoli 500 ljudi. Naslednji mesec bodo organizirani trije kratki seminarji za borce iz ciprskih sindikalnih organizacij, program za leto 1970 pa vključuje naslednje države: Svazi, Lesoto, Bocvano, Zambijo, Singapur, Hongkong, Korejo [...] Sledile bodo še druge.¹⁹

George Meany, predsednik Ameriške zveze dela in kongresa industrijskih organizacij (AFL-CIO), ki financira Afroazijski inštitut, je jasno izjavil: »Histadrut je nacionalni center, ki deluje v prid demokracije in svobode v svobodnem svetu, zlasti v Aziji in Afriki, s pomočjo svojega Afroazijskega inštituta.«²⁰

Izraelova neposredna vojaška pomoč afriškim državam se je začela leta 1960 in zajema tako splošno podporo neokolonialnim vladam kot tudi pomoč silam na južnem obrobju arabskega sveta, ki bi lahko služile imperialističnim interesom. V to drugo kategorijo spada zagotavljanje vojaških svetovalcev vladi Čada v njeni protigverilski kampanji ter pomoč gverilskemu gibanju v Južnem Sudanu. Izrael je nudil tudi vojaško pomoč Etiopiji v njenem boju proti eritrejskemu osvobodilnemu gibanju. V drugih državah, med drugim v Tanzaniji in Kongu, je Izrael uril letalsko, mornarsko in vojaško osebje ter zagotavljal orožje in svetovanje za ustanavljanje paravojaških kmetijskih naselbin po vzoru pionirskih naselbin v samem Izraelu. Številni od teh projektov so bili izvedeni v sodelovanju z ameriški programi zunanje pomoči ali z uporabo finančnih sredstev, ki so jih ZDA preusmerile skozi Izrael.²¹

19 Histadrut, *International Supplement*.

20 Histadrut, *International Supplement*.

21 Polne podrobnosti o izraelski vojaški pomoči Afriki so v *Tricontinental*, št. 15.

V Aziji je bil Izrael pri izvajanju takšnega programa manj uspešen, z izjemo Singapurja, kjer pomaga ohranяти britansko strategijo za področje vzhodno od Sueza. Od leta 1966 izraelski strokovnjaki, sprva predstavljeni kot »mehiški kmetijski strokovnjaki«, urijo singapursko vojsko ter jo oskrbujejo s tanki in elektronsko opremo.²²

Kateri je vladajoči razred?

Podrejenost celotnega gospodarstva političnim namenom je sionistično kolonizacijo zaznamovala od samega začetka in je ključ za razumevanje posebnega značaja izraelskega vladajočega razreda. Sionistična kolonizacija ni potekala kot običajen kapitalistični kolonizatorski proces, ki bi ga vodila načela profitabilnosti. Buržoazni elementi v tej kolonizaciji so vedno dajali prednost zaposlovanju arabskih delavcev, sionistična laburistična birokracija pa se je proti temu borila in zahtevala politiko »izključno judovskega dela«. Šlo je za oster boj, ki se je odvijal skozi dvajseta in trideseta leta in je predstavljal glavni konflikt znotraj sionistične skupnosti v Palestini. Na koncu je v konfliktu prevladala laburistična birokracija, v veliki meri zaradi podpore, ki jo je dobila od svetovnega sionističnega gibanja. Ta podpora je temeljila na političnih motivih, saj je bil cilj političnega sionizma že od samega začetka vzpostaviti čisto judovsko nacionalno državo v Palestini in izriniti avtohtono prebivalstvo. Že junija 1895 je Theodor Herzl v svoj dnevnik zapisal: »Zasebna zemljišča na dodeljenih ozemljih moramo postopoma vzeti iz rok lastnikov. Revnejši del prebivalstva bomo skušali tiho preseliti izven naših meja, tako da jim zagotovimo delo v tranzitnih državah, medtem ko jim v naši državi odrečemo vso zaposlitev. Tisti s premoženjem se nam bodo pridružili. Prenos zemlje in izpodrivanje revnih je treba izvesti nežno in previdno. Naj si posestniki zemljišč mislijo, da nas izkoriščajo, ker jim plačujemo previsoke cene. Nobeno zemljišče pa se ne sme prodati nazaj njihovim lastnikom.«²³

Prav ta motiv, zastopan v svetovnem sionističnem gibanju, je nagnil tehcnico v korist sionistične laburistične birokracije v Palestini in njene politike »izključno judovskega dela«. Poraz buržoaznih elementov je vzpostavil vzorec skupne oblasti, v kateri je laburistična birokracija igrala vodilno vlogo, buržoazija pa podrejeno. Skupaj sta oblikovali zametke novega vladajočega razreda. Ta specifična kombinacija znotraj vladajočega esteblišmenta je ostala nespremenjena od

22 *Der Spiegel*, 3. november 1969.

23 Theodor Herzl, *Selected Works*, zv. 7, knjiga 1 (Tel-Aviv: Newman Edition, 1928–29), 86.

štiridesetih let do danes in predstavlja edinstveno značilnost izraelske družbe. Če je vladajoča ideologija v določeni družbi ideologija vladajočega razreda, potem lahko – kadar je identiteta vladajočega razreda precej zabrisana – poskušamo analizirati samo vladajočo ideologijo in iz nje sklepati o identiteti vladajočega razreda. V Izraelu vladajoča ideologija nikoli ni bila kapitalistična; bila je zmes buržoaznih elementov, združenih s prevladujočimi temami in idejami, značilnimi za sionistično laburistično gibanje – idejami, ki izvirajo iz socialističnega gibanja v vzhodni Evropi, vendar preoblikovanimi tako, da izražajo cilje političnega sionizma.

To ravnotežje med različnimi deli vladajočega razreda ni statično, v zadnjem času pa se nagiba v korist buržoaznega partnerja. Eden od simptomov tega je razhajanje med gospo Meir in Ben-Gurionom na eni strani ter njunim vajencem Dayanom na drugi. Vprašanje je tisto staro: ali naj se Palestince z okupiranih ozemelj zaposli za delo v izraelskem gospodarstvu. Gospa Meir je tej politiki odločno nasprotovala, medtem ko jo je Dayan podprl, na njegovo stran pa je stopil še buržoazni časopis *Ha'aretz*. Toda ne glede na različne tendence v danem trenutku laburistična birokracija še vedno prevladuje iz svojih treh središč: vlade, Judovske agencije in Histadruta. Izraelsko družbo in večino gospodarstva obvladuje s svojim ogromnim državnim in sindikalnim aparatom. Leta 1960 je zasebni sektor proizvedel le 58,5 odstotka celotnega neto proizvoda izraelskega gospodarstva²⁴ in malo verjetno je, da se je ta delež v naslednjem desetletju bistveno spremenil.

Toda gospodarska moč sionistične laburistične birokracije je veliko večja, kot kaže ta številka. Poleg neposrednega nadzora nad državo in Histadrutom ima tudi posreden birokratski nadzor nad zasebnim sektorjem. Ta nadzor sega veliko dlje od običajnega vmešavanja države v gospodarstvo, kakršnega najdemo v večini kapitalističnih držav. Celotno izraelsko gospodarstvo, vključno z zasebnim sektorjem, je odvisno od subvencij iz tujine, ki večinoma tečejo skozi kanale pod državnim nadzorom. S tem, ko laburistična birokracija nadzira tok teh subvencij s politikami finančnega ministrstva in Judovske agencije, ta tok usmerja in uravnava. To ji daje tudi koristno sredstvo za nadzorovanje svojega kapitalističnega partnerja. Izrael je posebna oblika kapitalizma, ki mu vlada posebno razredno partnerstvo. Nadzor, ki ga ima nad tokom finančnih sredstev iz tujine, birokraciji omogoča izvajanje obsežnega nadzora nad širokimi množicami prebivalstva – ne le na političnem in gospodarskem področju, temveč celo pri zadevah vsakdanjega življenja. Večina izraelskega prebivalstva je glede zaposlitve, stanovanja in zdravstvenega zavarovanja neposredno in vsakodnevno odvisna

24 Iz poročila inštituta Falk, 1961–63. Preostanek je bil v približno enakih deležih v lasti države in Histadruta.

od dobre volje te birokracije. Nekaterim delavcem, ki so se uprli birokraciji – denimo pomorščakom v veliki stavki decembra 1951 –, je bil onemogočen dostop do zaposlitve, nekateri, ki se niso hoteli ukloniti, pa so bili nazadnje prisiljeni, da se izselijo. Obenem v Izraelu ni nacionalne zdravstvene službe, obstaja le tista, ki jo nudi Histadrut, zato so tisti, ki se mu nočejo pridružiti ali se proti njemu borijo, prikrajšani za zdravstveno zavarovanje. Pravzaprav je ključ oblasti birokracije nad proletariatom prav sindikalna zveza Histadrut.

Histadrut: nacionalni interes pred razrednim interesom

Na prvi pogled bi se lahko zdelo, da so izraelski delavci v zavidljivem položaju, saj sindikalna zveza, znana preprosto kot »Zveza« (Histadrut), daje vtis naprednega in močnega delavskega sindikata. Z določenega vidika je Histadrut s svojimi zmogljivostmi res nekaj izjemnega: sindikat šteje 1,1 milijona članov od skupno skoraj 3 milijonov prebivalcev, četrtina izraelskih prejemnikov mezd dela v koncernih, ki pripadajo Histadrutu, poleg tega pa je Histadrut več let prispeval približno 22–25 odstotkov k Izraelovemu neto nacionalnemu proizvodu.

Histadrut je bil ustanovljen leta 1920 na generalnem kongresu judovskih delavcev in je bil do leta 1966 znan kot »Splošna konfederacija hebrejskih delavcev v deželi Izrael«. Po oceni enega sionističnega zgodovinarja je bilo judovskih delavcev v Palestini leta 1920 okoli 5.000, medtem ko je bilo arabskih delavcev približno 50.000.²⁵

Ustanovitelji te »splošne« zveze, ki jih je vse navdihovala sionistična ideologija in ki so bili večinoma člani judovskih malomeščanskih političnih strank, so članstvo v Histadrutu omejili izključno na Jude oziroma na Jude, ki »živijo od sadov svojega dela« – delavce, obrtnike, trgovce in samozaposlene. Ko so oblikovali temeljna načela Histadruta, so ustanovitelji jasno dali vedeti, da ima »nacionalni interes« prednost pred »ekonomskim interesom« in »kulturnimi interesi«. Internacionalistični pristop k razrednemu značaju družbe na ustanovnem kongresu Histadruta ni bil omenjen, niti s strani manjšinskih skupin. Leto po ustanovitvi je Histadrut ustvaril svoja prva podjetja. To sta bila veliko podjetje za javna dela »Solel Boneh« in »Delavska banka«, ki je bila ustvarjena v sodelovanju s Svetovno sionistično organizacijo. Solel Boneh se je v zadnjih letih ukvarjal z različnimi gradbenimi deli v več delih sveta; gradil je na primer luksuzne hotele v nekaterih afriških državah ter ceste in razne vojaške objekte v več azijskih

25 Joseph Washitz, *Arabci v Palestini* [v hebrejščini] (Tel Aviv: Sifriat Poalim, 1947), 151.

državah, vključno z ameriškimi letalskimi bazami v Turčiji. Dejstvo, da je Histadrut že od samega začetka na prvo mesto postavil sionistične interese – na račun svoje sindikalne vloge –, je privedlo do izjemno hierarhične organizacijske strukture. Vzpostavil se je birokratski aparat, ki je celotno sindikalno organizacijo podredil vodstvu in političnim »šefom«, ki so vedno prihajali iz sionističnih strank. V Histadrutu nikoli ni bilo niti najmanjše sindikalne neodvisnosti.²⁶

Histadrut se ni ukvarjal zgolj z ohranjanjem Judov v nacionalni izolaciji, medtem ko so ti živeli v pretežno arabskem okolju. Od svoje ustanovitve je bil na čelu sionistične kolonizacije v Palestini. Njegov privilegiran položaj med sionističnimi kolonizatorji v državi in njegova izjemno močna organizacija sta ga naredila za pionirja v procesu kmetijske kolonizacije in v zagotavljanju delovnih mest za judovske delavce z izrivanjem arabskih kmetov in delavcev. Sionistični gesli dvajsetih in tridesetih let – »osvojitve dela« in »osvojitve zemlje« – sta našli svoje glavne uresničevalce prav v Histadrutu. Voditelj sindikata Berl Katznelson je pojasnil: »Naš Histadrut je edinstven med sindikati, saj je sindikat, ki hkrati načrtuje in izvaja. To ni posledica naše modrosti ali pronicljivosti. To je bila vedno naša vizija v vseh naših dejanjih. Od trenutka, ko mladi priseljenec doseže obale Palestine in išče delo na plantažah, se znajde pred težko realnostjo in hkrati v svetu naše vizije.«²⁷ Kasneje je takratni generalni sekretar Histadruta Pinhas Lavon povzel zgodovinsko vlogo Zveze: »Splošno zvezo delavcev je ustanovilo pred štiridesetimi leti nekaj tisoč mladih ljudi, ki so želeli delati v nerazviti državi, kjer je bila delovna sila poceni, v državi, ki je zavračala svoje prebivalce in bila neprijazna do prišlekov. V teh razmerah je bila ustanovitev Histadruta osrednji dogodek v procesu preporeka hebrejskega ljudstva v svoji domovini. Naš Histadrut je v svojem jedru splošna organizacija. Ni delavski sindikat, čeprav se povsem uspešno spopada z resničnimi potrebami delavcev.«²⁸ Ker je »v svojem jedru splošen«, je Histadrut dejansko postal osrednja sila judovske skupnosti v vseh njenih razsežnostih. Organiziral je sionistične oborožene sile, včasih s sodelovanjem z britansko okupacijo, včasih skrivaje proti njenim željam; ustvaril je sistem socialne varnosti, edini, ki v Izraelu obstaja, in ki je postal pomembno orožje za obvladovanje judovskih množic ter organizacijo delavcev pod nadzorom Histadruta; po vsej državi je odprl urade za zaposlovanje, s čimer je krepil

26 Članarina se pobira v posebnih zbirnih uradih, ki jih je Histadrut ustanovil po vsej državi, lokalne podružnice pa sredstva prejemajo iz centra in ne neposredno od svojih članov. To močno omejuje njihovo neodvisnost. Histadrut zaposluje 30.000 stalnega osebja, njegova birokracija pa ima zelo trden nadzor nad člani; stavba Histadruta v Tel Avivu je znana kot »Kremelj«.

27 »International Supplement on the Jubilee of the Histadrut«, 1920–70.

28 Publikacija Oddelka za kulturo in izobraževanje Histadruta *Moed* [v hebrejščini] (Tel Aviv: Histadrut, 1960), 3.

svojo prevlado in hkrati uravnaval pravico do dela; ima lastno mrežo šol, lastna društva za promocijo ter lastne proizvodne in storitvene zadruge; kot organizacija popolnoma obvladuje vse kibuce in kolektivne kmetije po vsej državi. Ni naključje, da je bil Histadrut od samega začetka obravnavan kot osrednji steber sionističnega projekta oziroma, kot pravijo sionisti, »države v povojih«.

Vodstvo Histadruta je določalo politično usmeritev judovske skupnosti v zadevah »judovskega interesa« in tudi v odnosih z britanskimi okupatorji in arabskimi množicami. Politični voditelji države Izrael – David Ben-Gurion, Levi Eškol, Golda Meir – so vsi prišli iz vrst Histadruta.

Šele leta 1943, proti koncu obdobja britanskega mandata, je Histadrut ustanovil poseben oddelek za arabske delavce. Njegov cilj je bil te delavce organizirati v paternalističnem in strogo nadzorovanem okviru, da bi jih odvrnili od političnega boja, tj. od protiimperialističnega in protisionističnega boja. Takrat je eden od sionističnih zgodovinarjev – specialist za arabska vprašanja in član Histadruta – ta poskus povzel z besedami:

Medtem ko se med delavci (Arabci) razvija občutek nacionalne pripadnosti, postaja njihovo nasprotovanje tistim, ki jih želijo organizirati od zunaj, vse močnejše. Najbolj inteligentni in dinamični med njimi nikoli nimajo priložnosti pokazati svojega talenta in iniciative. Brošura v arabščini (ki jo je izdal Histadrut) razlaga, da bi se morali ukvarjati samo z ekonomskimi interesi arabskih delavcev in izključiti vsako politično dejavnost. Ta pogoj ljudje, ki so ozaveščeni in blizu javnemu življenju, težko sprejmejo. Pojmovanje dela in »osvojitve dela«, kakršno prevladuje v Histadrutu, je prav tako ovira, saj je arabskemu delavcu to težko prepričljivo razložiti. Razlike v plačah med judovskimi in arabskimi delavci razburjajo Arabce, še posebej zato, ker so delovni pogoji in višina cen načeloma podobni. V takih okoliščinah so arabske organizacije zlahka poslale svoje člane, da nam ob prvomajski demonstraciji postavljajo »naivna vprašanja« – »Je proletarska solidarnost združljiva s pozivom k osvojitvi dela in k ustvarjanju judovske države?«²⁹

Na to vprašanje ni znal odgovoriti še noben sionist ne v preteklosti in ne danes.

29 Washitz, *Arabci v Palestini*, 173.

Kriza zaupanja v Histadrut

Z ustanovitvijo države Izrael leta 1948 je postala integracija Histadruta v vladajoči sionistični sistem še očitnejša. Gospodarski sektor Histadruta s svojimi podjetji in ogromnim premoženjem je postal del javnega sektorja, katerega razvoj se je moral s prihodom novih priseljencev pospešiti. Hkrati pa je v novo državo pritekalo tudi ogromno kapitala. Histadrut je omogočil oblikovanje nacionaliziranega gospodarstva. Teorija, ki so jo leta širili voditelji Histadruta, po kateri gospodarski sektor zveze predstavlja osnovo za gradnjo socializma, se je z osamosvojitvijo zrušila. Tudi pogosto ponavljan argument, da gospodarski sektor Histadruta pripada delavcem, je bil ovržen. Minister za kmetijstvo Haim Gvati, ki je eden glavnih voditeljev Histadruta, je moral med konferenco zveze leta 1964 priznati:

Tega ogromnega bogastva nismo uspeli preoblikovati v socialistične gospodarske celice. Nismo uspeli ohraniti delavskega razrednega značaja našega gospodarskega sektorja. Pravzaprav v njem ni nobenih značilnosti, ki bi ga razlikovale od preostalega javnega sektorja, včasih pa celo od zasebnega sektorja. Vzdušje, delovna razmerja in medčloveški odnosi v našem gospodarskem sektorju se v ničemer ne razlikujejo od katerekoli drugega industrijskega podjetja.³⁰

Dopolnitev in ponazoritev teh pripomb lahko najdemo v odnosu izraelskih delavcev do Histadruta. Med vsemi pričevanji na to temo je še posebej zanimivo navesti nekaj tistih, ki izvirajo kar iz samega Histadruta in so bila objavljena v njegovem letopisu za leto 1966: »Zelo veliko število delavcev sindikalne dejavnosti Histadruta komajda zazna in meni, da se njihov položaj ne bi nič spremenil, tudi če sindikata sploh ne bi bilo.« Po raziskavi, ki jo je naročil Histadrut in katere rezultati so objavljeni v letopisu, vse več delavcev meni, da bi morale biti lokalne sindikalne enote na njihovih delovnih mestih (v Izraelu imenovane »delavski odbori«) neodvisne od Histadruta. 20 odstotkov vseh prejemnikov mezd je navedlo, da so v njihovih podjetjih izbruhnile stavke v nasprotju z nasveti Histadruta; 47 odstotkov pa jih je menilo, da je v določenih primerih zaže-

30 Generalni sekretar Histadrut Enterprises, industrijskega krila, ki nadzoruje 25 odstotkov gospodarstva, je v začetku leta 1969 v Los Angelesu skupini sionističnih poslovnežev povedal, da se Histadrut Enterprises v ničemer ne razlikuje od katere koli druge kapitalistične organizacije, kljub svojim povezavam s sindikatom; od njega se pričakuje, da bo ustvarjal profit in izkazoval spodobne donose na kapital, tako kot katerokoli zasebno podjetje. *Sunday Times*, 27. julij 1969.

leno, da začnejo stavko brez odobritve Histadruta. Letopis nadaljuje: »Zaključki raziskave o akcijskih odborih so še resnejši.« (To so odbori, ustanovljeni brez odobritve Histadruta in namenjeni divjim stavkam oziroma nenapovedanim akcijam.) »Medtem ko je 8 odstotkov prejemnikov mezd dejalo, da so stavke, ki so izbruhnile, potekale v nasprotju z nasvetom lokalne sindikalne enote, jih je bilo 29 odstotkov mnenja, da so takšne stavke v določenih primerih upravičene. *Skratka, nagnjenje k prelomom z ustaljenim redom se krepi* – vsaj kar zadeva delovna razmerja ...« (poudarek avtorjev) Ista publikacija kaže, da večina članov Histadruta meni, da sindikalna konferenca nima vpliva na delovanje osrednjega organa. Med manjšino, ki sicer verjame, da imajo navadni člani lahko določen vpliv, jih večina še zmeraj ocenjuje, da je ta vpliv nezadosten. Uradni vir navaja, da je na vprašanje »Zakaj ste član Histadruta?« približno 70 odstotkov vprašanih odgovorilo, da je šlo za »avtomatizem« ali »ker so nas prisilili« ali »ker se tako pač spodobi« ali »zaradi socialne varnosti«. Manjšina (16 odstotkov) je dejala, da so člani iz ideoloških razlogov, medtem ko je 15 odstotkov navedlo, da so člani, ker Histadrut brani interese delavcev.

Letopis sklene, da se je »večina članov Histadruta, tj. 55 odstotkov, pridružila po lastni volji, tretjina (24 odstotkov) se mu je pridružila samodejno ob priselitvi v Izrael, petina (20 odstotkov) pa je ugotovila, da so postali člani samodejno, ker so bili kot taki registrirani na svojem delovnem mestu«. Voditelji Histadruta, industrijski krogi in člani vlade zdaj odkrito izražajo svojo zaskrbljenost zaradi tega, kar imenujejo »kriza zaupanja« delavcev do Histadruta. Ta kriza se iz leta v leto pogloblja. Pravzaprav je bila kriza razlog za spremembo v vrhu vodstva Histadruta leta 1969, ko je dotedanjega generalnega sekretarja Aharona Beckerja zamenjal Itzhak Ben-Aharon, znan po svojem udarnem retoričnem slogu in pogosti rabi delavskih izrazov. Tako nekdanji kot novi generalni sekretar sta člana vladajoče Laburistične stranke.

Divje stavke in akcijski odbori

V kratki zgodovini delavskega boja v Izraelu je prišlo do več pomembnih stavk. Prva je bila slovita stavka pomorščakov, ki se je zgodila leta 1951, razmerno kmalu po ustanovitvi države Izrael; sledila je vrsta divjih stavk leta 1962 po razvrednotenju izraelskega funta; tretji val pa je prišel leta 1969 s stavko poštnih delavcev in delavcev пристanišča Ašdod.

Stavka pomorščakov je bila najnasilnejša v zgodovini stavk v Izraelu. Bojišče je bilo pristanišče Haifa ter tamkajšnje izraelske ladje, pa tudi ladje v tujih pristaniščih. Stavka je bila posebna, ker so jo vodili mladi pomorščaki brez sindikalne

stavke v Izraelu leta	št. stavk	stavkajoči v tisočih	stavkovni dnevi v tisočih
1949	53	5	57
1950	72	9	55
1951	76	10	114
1952	94	14	58
1953	84	9	35
1954	82	12	72
1955	87	10	54
1956	74	11	114
1957	59	4	116
1958	48	6	83
1959	51	6	31
1960	135	14	49
1961	128	27	141
1962	146	38	243
1963	127	87	129
1964	138	48	102
1965	288	90	208
1966	282	87	156
1967	142	25	58
1968	100	42	72

Viri: Statistični letopisi 1965, 1967 in 1968, letno poročilo Banke Izraela.

Opomba: Do leta 1959 so zajete samo stavke, ki so trajale več kot en dan. Od leta 1960 dalje so zajete tudi stavke, ki so trajale več kot dve uri. Številke vključujejo tudi izprtja delavcev, a ti primeri so redki in ne vplivajo na letne primerjave.

tradicije in ker se je spor vrtel okoli načina izvolitve sindikalnih delegatov s strani množice pomorščakov. Za tiste, ki poznajo značaj Histadruta, ni presenetljivo, da je ta proti stavkajočim nemudoma mobiliziral vse razpoložljive sile. Voditelji stavke so bili privedeni pred »notranje sodišče« Histadruta in vpoklicani v vojsko. S stavkajočimi so se nasilno spopadle obsežne policijske enote. Val stavk leta 1962 je prvič v večjem obsegu dal povod za obliko organiziranja, ki je danes znana kot »akcijski odbor«. Jasno sta se znova začrtali dve fronti: na eni strani barikade Histadruta, na drugi delavci. V tem času je prišlo do prvih poskusov povezovanja akcijskih odborov na nacionalni ali vsaj regionalni ravni – a ti niso bili uspešni. Stavke leta 1969 so bile svarilo vladi in delodajalcem, da so stavke možne kljub vojni situaciji in »narodni enotnosti«. Med stavko poštnih delavcev je izraelska vlada znova – s soglasjem Histadruta – izdala ukaze za mobilizacijo proti stavkajočim, da bi jih prisilila nazaj na delo, kar dopušča obstoječa zakonodaja. Stavkajoči so kršili državne zakone in bili privedeni pred sodišče, vendar sojenje nikoli ni bilo zaključeno. Še en dejavnik je zaznamoval boj delavcev v pristanišču Ašdod. Histadrut je zagrozil, da bo lokalne sindikalne borce privedel pred »notranje sodišče«, a so ti ob podpori delavcev ostali neomajni. Sojenje se je začelo v navzočnosti televizijskih kamer in imelo širok odmev po vsej državi. Delavci so bili obtoženi, da so agenti El-Fataha in »saboterji«. Grožnje vodstva Histadruta so se glasile: »Če boste spoznani za krive, bodo proti vam uporabljene najstrožje sankcije, kar pomeni, da boste iz Histadruta izključeni, s tem pa boste vi in vaše družine izgubili vse ugodnosti socialne varnosti.« Delavci so svoj boj nadaljevali in iz položaja obtoženih prešli v položaj obtoževalcev.

Vodstvo Histadruta je prišlo na slab glas, zato je hitro prekinilo ta spektakel, ne da bi izreklo sodbe.

Stranke na sionistični desnici

Medtem ko Histadrut nadzorujejo stranke sionistične levice, pa druga dva glavna centra oblasti – vlada in Judovska agencija – odražata širši spekter sionističnih prepričanj. Volilni sistem je proporcionalen: vsaka stranka na volitvah predstavi državno listo, 120 sedežev v Knesetu pa se razdeli glede na rezultat strank, ki so prejele več kot odstotek glasov.

Od tridesetih do šestdesetih let sta sionistično desnico sestavljali dve stranki: Splošni sionisti in Herut (Svoboda). Generalni sionisti so predstavljali sionistični zasebni kapital v Palestini – lastnike citrusnih nasadov ter druge zemljiške posestnike in industrialce. Bila je tipična kapitalistična stranka z enakimi gesli kot tiste na Zahodu z izjemo tega, da je pozivala k omejevanju pristoynosti Hista-

druta, ne pa k popolni privatizaciji gospodarstva. Herut pa ni temeljil na ekonomskih interesih, kakor Generalni sionisti, ampak na bojevitim in skrajno nacionalističnem sionizmu. Njegovi gesli sta bili (od tridesetih let dalje): »Jordan ima dva brega; eden je naš, drugi je tudi naš« in »v krvi in ognju je Judeja padla, v krvi in ognju bo Judeja vstala«. Zahtevali so politiko vojaškega osvajanja, ne pa kolonizatorskega naseljevanja, ki je bila politika sionistične leveice. Herut je v tridesetih letih uporabljal fašistične taktike, vključno z rjavosrajčniki in oboženim terorjem, večino svojih privržencev pa je črpal iz vrst orientalskih Judov, ki jih privlačijo njegovi surovi nacionalistični slogani. Sredi šestdesetih let sta se ti dve stranki združili pod vodstvom voditelja Heruta Begina in oblikovali herutovsko-liberalni blok »Gahal«. (V Izraelu »liberalen« pomeni »konservativen«.) Na predvečer junijske vojne je bil Herut prvič v zgodovini Izraela sprejet v vlado kot del tako imenovane »vlade narodne enotnosti«, vendar so avgusta 1970 vlado gospe Meir zapustili zaradi njenega sprejetja Rogersovega načrta, ki je zahteval umik Izraela z linij prekinitve ognja iz leta 1967. Tako kot sionistična levica tudi Gahal prejema večino svoje finančne podpore od Judovske agencije.

Dileme sionistične leveice

Od začetka 20. stoletja pa vse do danes je glavna nosilka sionističnega projekta v Palestini bila sionistična levica, še posebej tisti izseljenci, ki so v letih med 1904 in 1914 prišli iz vzhodne Evrope. Ta levica je bila vedno reformistična in nacionalistična, a kljub temu se je znova in znova razdeljevala zaradi notranjih protislovij med sionizmom in socializmom. Spore, ki jih je doživela, lahko razvrstimo v tri glavne sklope:

Zunanja politika: kakšno stališče naj zavzame do imperializma na Bližnjem vzhodu in drugod ter do socialističnega gibanja po svetu, še posebej takrat, ko je boj proti imperializmu ali sodelovanje s socialističnimi gibanji v nasprotju s sionističnimi prizadevanji.

Razredni boj: kakšno politiko naj ima do judovskih delodajalcev v Palestini in do kapitalističnega sektorja v sklopu sionizma.

Socialistični internacionalizem: ali naj vodi skupen ali ločen boj s palestinskimi kmeti in delavci proti kapitalizmu v Palestini ter ali naj podpira druga revolucionarna gibanja.

Vsi, ki so se glede odgovorov na ta vprašanja razlikovali, so bili še vedno sionisti, tj. za svoj glavni cilj so imeli vzpostavitev in ohranjanje izključno judovske

nacionalne države ter judovsko priseljevanje z vsega sveta. Zunaj sionistične levice je vedno obstajalo nekaj skupin, ki so sestavljale protisionistično levico. Te skupine se niso soočale z opisanimi političnimi dilemami; njihova razhajanja so bila povezana s strategijo in taktiko boja proti sionizmu in za socializem v Palestini. K tem skupinam se bomo vrnili pozneje.

Med sionističnimi strankami je bila daleč najpomembnejša MAPAI (Izraelska laburistična stranka), ki je bila ustanovljena leta 1930 z združitvijo dveh manjših strank in je od leta 1948 naprej prevladujoča stranka v vseh koalicijskih vladah v Izraelu. Prvotno sta se obe stranki, ki sta tvorili MAPAI, strinjali, da mora ekskluzivni odnos do Judov imeti prednost pred sodelovanjem z arabskimi delavci in kmeti v Palestini. Vendar pa sta se razlikovali glede stopnje razrednega sodelovanja s sionističnimi delodajalci; za združitev sta se odločili šele, ko sta glede tega dosegli dogovor. Politika, o kateri sta se dogovorili, je bila podrejanje razrednih interesov sionističnim interesom znotraj same judovske skupnosti, MAPAI pa je tako postal glavni zagovornik politike »izključno judovskega dela«. Ta politika je pomenila, da so bili judovski delodajalci pod pritiskom, da naj zaposlujejo izključno judovske delavce, tako arabski delavci kot judovski delodajalci pa so bili podvrženi terorju – pogosto tudi nasilnemu – ob uveljavljanju politike. To je bil glavni notranji spor v judovski skupnosti v tridesetih letih, spor, ki ga je MAPAI na koncu dobil in si s tem zagotovil prevladujočo vlogo.

Voditelji, kot so Ben-Gurion, Eškol in Golda Meir, ki še vedno prevladujejo v Izraelu, so tej politiki ostali zavezani vse do danes. MAPAI se nikoli ni imel za marksističnega ali revolucionarnega, temveč za socialističnega in reformističnega; a čeprav je gospa Meir leta 1950 govorila o »socializmu v našem času«, se stranka danes ne sklicuje več na nobeno zavezanost socializmu. V vseh spopadih med imperialističnimi in protiimperialističnimi silami na Bližnjem vzhodu je ta stranka zavestno sodelovala – in celo tajno spletkarila (denimo v sueški vojni) – z imperializmom. Jasno je, da ima MAPAI interes za nadaljevanje imperialističnega vpliva na tem območju in da vsako zmago protiimperialističnih sil razume kot grožnjo samemu Izraelu.

Po 22 letih na oblasti je v stranki prišlo do določenih sprememb, najpomembnejša med njimi pa je pojav tehnokracije, sestavljene iz vojaških častnikov, ki so v gospodarstvo vstopili kot administratorji in strokovnjaki.³¹ Ta skupina je sprta s staro gardo in predstavlja rastoč vpliv vojske na izraelsko politiko kot celoto – tako zaradi tehničnih znanj, ki jih prinaša, kot zaradi povečane pomembnosti vojske v obdobju po junijski vojni. Po odstavitvi Ben-Guriona z oblasti leta 1965 se mu je veliko pripadnikov te skupine pridružilo pri ustanovitvi RAFI (Lista izraelskih delavcev), vendar ko so ti tehnokrati spoznali, da se Ben-Gurion ne

31 Gl. Elie Lobel, »L'escalade à l'intérieur de la société israélienne«, *Partisans* 52 (1970).

more več vrniti na oblast, so se hitro vrnili v vladajočo stranko. Ta novo združena stranka se zdaj imenuje Ha'avoda (Laburisti) in pričakovati je, da bo prav ta nova skupina postala prevladujoča sila v izraelski politiki, ko bo stara garda v naslednjih letih izginila.

Druga največja stranka sionistične levice je MAPAM (Združena delavska partija), ki je bila ustanovljena v poznih štiridesetih letih; njen glavni sestavni del je Hašomer hacair (Mladi stražar). MAPAM je samo sebe sprva razumela kot marksistično in revolucionarno ter v Palestini predlagala ustanovitev dvonacionalne države. Vendar bi v tej morala biti ustavno zagotovljena judovska večina in dokler takšna večina ne bi bila dosežena (s priseljevanjem), bi Palestina morala ostati pod »mednarodnim skrbništvom«. Ideja dvonacionalne države je bila opuščena leta 1947, ko sta Združeni narodi in Sovjetska zveza sprejeli delitev Palestine. MAPAM je bila vedno nekoliko bolj levo od MAPAI glede številnih sindikalnih vprašanj v Izraelu in – vsaj načelno – tudi glede zunanje politike. Toda ves čas je ostala zvesta sionizmu, kar jo je pripeljalo do sodelovanja z imperIALIZMOM, denimo v primeru Sueza. V izraelski politiki MAPAM vedno nejevoljno caplja za MAPAI, služi pa kot glavno orodje za obrambo sionizma pred kritiko socialistov, marksistov in revolucionarjev doma in v tujini. To vlogo ima še danes, čeprav po letu 1967 nekoliko manj izrazito. MAPAM pogosto kaže na svoje kibuče kot na nov način skupnostnega življenja, a nikoli ne omenja, da jih veliko stoji na zemljiščih, s katerih so bili pregnani arabski kmetje, pa da ne obstaja niti en judovsko-arabski kibuc in da so vsi financirani iz sionističnih sredstev.³² MAPAM govori o »pravici Judov do samoodločbe v Palestini«, a s tem ne misli na pravice judovskega prebivalstva, ki danes živi v Izraelu, temveč na politične pravice svetovnega judovstva v Palestini. Tako kot vse druge sionistične stranke tudi MAPAM vztraja pri ohranitvi izraelskega zakona o priseljevanju, ki Judom zagotavlja samodejno pravico do priseljevanja, hkrati pa jo odreka vsem drugim. In prav tako kot vse druge sionistične stranke je tudi MAPAM financirana s strani Judovske agencije, kar ji omogoča ohranjanje strankinega aparata, dnevnih časopisov in promocijske mreže v tujini.

Stalni konflikt z arabskim svetom in s protiimperialističnimi težnjami v njem sili sionizem, da se vse bolj opira na imperializem, kar ustvarja trajen pritisk, ki sionistično levico pomika v desno. Na svoji dolgi poti vse od izvorov v Rusiji leta 1905 je sionistična levica postopoma opustila gesla revolucije, socializma in protiimperializma. Vsak premik v desno je za seboj pustil odcepljeno skupino, zvesto opuščenemu geslu.

32 Kibuci nikoli niso obsegali več kot 5 odstotkov judovskega prebivalstva Palestine oziroma Izraela. Zato – ne glede na njihove druge omejitve – ne moremo trditi, da predstavljajo izraelsko družbo ali da so dokaz, da je Izrael socialistična država.

Najnovejši tak primer je SIAH (Izraelska nova levica). Nastala je po vojni leta 1967 iz članov MAPAM, ki so nasprotovali sodelovanju svoje stranke z blokom Dayan-Eškol-Begin, njihov glavni poudarek pa je na pomanjkanju mirovniške pobude v izraelski politiki. Čeprav se imajo za marksiste in revolucionarje, se hkrati zavezujejo sionizmu. Urednik enega od njihovih glasnikov je pred kratkim zapisal: »Naš boj za spremembo podobe izraelske družbe in za utrditev mirovne politike se mora, karkoli se že zgodi, naslanjati na načelno in dosledno afirmacijo države Izrael ter sionističnih načel, na katerih ta temelji. Vsak odmik od tega bo SIAH popeljal stran od ciljev, ki si jih je zadal ob ustanovitvi.«³³ Obenem pa je SIAH uspelo pritegniti podporo mladih Izraelcev, sovražnih do uradne linije; njihovega drugega kongresa, ki je potekal v Tel Avivu novembra 1970, se je udeležilo 350 ljudi – večinoma bivših članov MAPAM in MAKI. Kongres je sprejel resolucije, ki so pozivale k miru brez aneksij arabskih ozemelj, k priznanju pravice palestinskega ljudstva do samoodločbe, k pogajanju z Arabci in Palestinci brez postavljanja vnaprejšnjih pogojev ter k izraelskemu sprejetju Jarringove misije.

Nesionistična levica

Zunaj sionističnega tabora obstajata dve sili: izraelska komunistična partija RAKAH in skupina Matzpen. Izraelska komunistična partija je bila ustanovljena v poznih dvajsetih letih in je bila skoraj od samega začetka stalinistična stranka. To je ostala vse do danes. V svoji zgodovini je doživela številne razkole, večinoma zaradi vprašanja, kakšno politiko ubrati do arabskega nacionalizma; na splošno pa je stranka vedno sledila zunanji politiki Sovjetske zveze. Najnovejše izmed številnih absurdnih stališč, do katerih takšna politika vodi, je podpora partije ameriškemu Rogersovemu načrtu. Cilj tega načrta je stabilizirati politično ureditev v regiji in utrditi tako sionistični režim kot reakcionarne arabske režime. RAKAH je ta načrt sprva opredelil kot poskus ZDA, da »reši svoj omajani vpliv v arabskem svetu«;³⁴ pozneje pa je pozval k skupnemu boju vseh miroljubnih sil v Izraelu za njegovo uresničitev. Ključ do tega absurdnega stališča je politika Sovjetske zveze, saj je Rogersov načrt rezultat dogovora med ZDA in ZSSR.

Leta 1965 je v stranki prišlo do razkola, ko je vodstvo Mikunis-Sneh, ki se je vedno nagibalo k sionizmu, zahtevalo »bolj konstruktivno« politiko do sionizma. Ta skupina je podprla vojno junija 1967 in zaprosila za članstvo na Sioni-

33 J. Amitai, *SIAH* 5 (1970).

34 *Zo Haderekh*, 2. september 1970.

stičnem kongresu. Čeprav si je prisvojila uradni dnevnik stranke in njeno ime MAKI, v Izraelu nima skoraj nikakršnega vpliva. Druga frakcija, ki jo vodita Vilner in Tuby, pa je ista stara stalinistična stranka; ima enako število judovskih in arabskih članov in nastopa pod imenom Nova komunistična lista RAKAH. Pravzaprav ni v njej nič novega. Komunistična partija je vedno branila pravice palestinskih Arabcev – ne samo njihovo pravico do samoodločbe, ampak tudi številne njihove vsakdanje pravice v Izraelu. Vodi pogumen vsakodnevni sindikalni boj za obrambo pravic Palestinecev, vendar je teorijo in prakso revolucije že davno opustila. Danes se posveča geslu »mirna pot v socializem« in kot svoj glavni cilj razume »mir in demokracijo«.

Prav odsotnost revolucionarne politike je leta 1962 prisilila skupino članov, da so zapustili MAKI in ustanovili Izraelsko socialistično organizacijo, bolj znano pod imenom svoje revije Matzpen (kompas). Skupina Matzpen je sprejela stališča MAKI glede pravice palestinskega pa tudi izraelskega ljudstva do samoodločbe. Prednost daje protisionističnemu boju in temu podreja vsa druga vprašanja, kot je denimo ekonomski boj delavskega razreda. Verjame, da je prva naloga, ki stoji pred revolucionarji v Izraelu, strmoglavljenje sionizma. Obenem meni, da izraelska družba – za razliko od belske družbe v Južni Afriki – lahko doživi revolucijo od znotraj, pod pogojem, da je tak razvoj podrejen revolucionarnim razvojem v arabskem svetu. Kljub svoji majhnosti je Matzpen pridobil vpliv med izraelsko mladino, zlasti po junijski vojni leta 1967, ki ji je nasprotoval. Matzpen je vodil odprt dialog z levimi silnicami znotraj palestinskega odporiškega gibanja in po vsem arabskem svetu. Podpira protiimperialistične boje in palestinski boj proti izraelski nadvladi, a ne podpira arabskega nacionalizma oziroma naseizma. Nedavno sta se od Matzpena odcepili dve skupini z različnima stališčema glede teh vprašanj. Prva meni, da je boj proti sionizmu nepomemben, in poziva k običajnemu »delavskemu boju proti buržoaznim politikam«. Druga pa arabski nacionalizem razume kot revolucionarno silo. Tak razkol je bil pričakovan, a večina članov Matzpena se je odločila zavrniti obe liniji. Matzpen verjame, da imajo revolucionarji v Izraelu pomembno vlogo pri strmoglavljenju sionizma znotraj izraelske družbe; in prav v tem se Matzpen razlikuje ne samo od SIAH in Komunistične partije, temveč tudi od odcepljenih skupin.

*

Ta analiza je osvetlila specifično razredno strukturo izraelske družbe in posebno strukturo vladajočega razreda. Gre za družbo, ki je nastala s priseljevanjem in kolonizacijo že poseljene dežele, za družbo, katere notranja enotnost se

ohranja skozi konflikt z zunanjim sovražnikom. V tej družbi je vladajoči razred zavezan imperializmu in je od njega odvisen, vendar sam z gospodarskim izkoriščanjem izraelskega ljudstva ne služi imperializmu. Ta razred vlada z naborem birokratskih institucij, ki so se razvile v procesu kolonizacije (Histadrut, Judovska agencija), pri čemer samo eden od njegovih podrejenih delov deluje na podlagi zasebne lastnine produkcijskih sredstev. Teh značilnosti ni mogoče pojasniti kot posledic notranje dinamike izraelske družbe, zlahka pa jih razumemo kot rezultate dinamike sionističnega projekta kot celote.

Tako izkušnja političnega delovanja v Izraelu kot tudi tu predstavljeni teoretski sklepi vodijo k sklepu o strategiji revolucionarnega boja v Izraelu: v neposredni prihodnosti mora politični boj proti sionističnemu značaju režima imeti prednost pred vsem drugim. Ta boj mora biti usmerjen v pridobivanje podpore vseh tistih, ki zaradi sionizma neposredno trpijo. Sem sodijo vsi, ki jih njihova vsakdanja izkušnja spravlja v konflikt s samim režimom, kot so izraelska mladiča ali izraelski Arabci. Gre za strategijo, ki meri na razbitje sionističnega značaja režima.

Prevedel Arne Kušej